

Docete eos Latine!
aneb tři latinské dny
v Nizozemí
(14. 3. – 16. 3. 2013)

Výuka klasických jazyků prochází v Evropě výraznými změnami, které se týkají hodinové dotace, typu předmětu i jeho obsahu a zaměření. V některých zemích se výuka latiny omezuje (Itálie), jinde se projevují snahy klást větší důraz na antickou kulturu (Španělsko), případně se z latiny stává nepovinný předmět (Portugalsko). Naopak v Německu výrazně roste počet žáků, kteří si mezi povinně volitelnými předměty vybírají právě latinu. V sousedním Nizozemí se klasické jazyky na gymnáziích (*Gymnasium*) učí každoročně šedesát tisíc žáků. Výuka probíhá od dvanáctého roku věku po dobu šesti let, zpravidla se čtyřhodinovou dotací pro každý z těchto jazyků. Ve třetím ročníku se studenti mohou rozhodnout pro studium pouze jednoho z nich. Ostatní střední školy gymnaziálního typu, které nejsou zaměřeny na klasické vzdělání (*Athenaeum*), obvykle také nabízejí různé formy základních kurzů latinského jazyka s hodinovou dotací, která zpravidla nepřesahuje dvě hodiny týdně.

V souvislosti s ekonomickou krizí a úvahami o nutnosti reformy středního školství se i v Nizozemí objevují požadavky na omezení výuky latiny na středních školách ve prospěch jiných předmětů, které by více odpovídaly aktuálním ekonomickým potřebám země. Klasickým jazykům se vytýká extenzivní charakter jejich výuky, jejíž výsledky neodpovídají rozsáhlé hodinové dotaci předmětu. Až donedávna se však probíhající diskuse soustředila výhradně na debatu o zrušení, omezení nebo zachování výuky klasických jazyků bez ohledu na používané didaktické metody.

V závěru loňského roku se však ozvala skupina studentů a vyučujících, kteří sice souhlasí s výtkou vůči extenzivní povaze výuky klasických jazyků, nicméně nenavrhují omezení jejich výuky, ale zavedení účinnějších didaktických metod. Proto Camillo a Abel Schutte založili sdružení *Athenaeum Illustré*,¹ jehož název odkazuje na proslulou školu založenou v roce 1632, předchůdkyni současné Amsterdamské univerzity. Jako cíl si vytkli obnovu

¹ www.athenaeumillustré.org

didaktiky latiny na nizozemských školách prostřednictvím tzv. přímé metody, jejíž významnou složkou je mimo jiné i aktivní používání jazyka ve výuce. Jelikož se jednalo o věc v současném Nizozemí nevídanou, rozhodli se ve spolupráci s Muzeem starověku v Leidenu a Leidenskou a Amsterdamskou univerzitou uspořádat tři latinské dny, na které pozvali zahraniční hosty, již mají osobní zkušenost s touto metodou výuky.

První latinský den se uskutečnil 14. března 2013 v prostorách leidenského Státního muzea starověku (Rijksmuseum van Oudheden) a byl v prvé řadě věnován metodám výuky latiny na středních a vysokých školách. Po úvodním slovu, které před asi šedesáti účastníky semináře latinsky pronesl Christoph Pieper (Universiteit Leiden), následovaly v témže jazyce příspěvky zahraničních hostů. Luigi Miraglia (Accademia Vivarium novum) hovořil o podstatě této „nové“ metody výuky a jejích antických i humanistických východiscích (*De methodo nova antiquorum iudicio nutrita atque probata*). Navázal jsem referátem, v němž jsem představil praktická cvičení týkající se latinské morfologie, základů syntaxe a stylistiky. Ta lze použít např. v rámci učebnice *Familia Romana* od Hanse H. Ørberga² (*Progymnasmata efficacissima sive quomodo firma sermonum antiquorum doctrina assidua exercitatione comparari possit*). Totéž ve svém příspěvku učinil Luca Lucchi (Accademia Vivarium novum), který však prezentoval cvičení vhodná pro složitější syntax v učebnici *Roma Aeterna*³ a v textech římských historiků (*De rebus gestis Romanorum Latinis verbis illustrandis*). Přednášející z Valencijské university (Universitat de València) představili účastníkům své zkušenosti s aplikací přímé metody výuky na tamějších školách. María Luisa Aguilar na mnoha příkladech z praxe ukázala, jak lze v rámci přímé metody i začátečníkům předkládat původní texty latinských autorů (*'Hanc ego de me coniecturam domi facio' sive quantum usus sermonis Latini ad eiusdem institutionem conferat*). Jorge Tárrega hovořil o nutnosti uplatnění výuky vedené v latině také na vysokých školách a prezentoval své praktické zkušenosti s takto vedenou výukou v rámci společného základu i v oborových předmětech latinské morfologie a syntaxe (*Rebus novis studeamus sive de institutione Latini sermonis in Universitatibus Europaeis renovanda*).

² ØRBERG, Hans H. *Lingua Latina per se illustrata. Pars I: Familia Romana*. Roma: Edizioni Accademia Vivarium novum 2011 (kolorované vydání). O učebnicích i metodě v českém jazyce informují stránky Pražského latinského kroužku (Circulus Latinus Pragenus: <http://circulus.xf.cz/www/>).

³ ØRBERG, Hans H. *Lingua Latina per se illustrata. Pars II: Roma Aeterna*. Roma: Edizioni Accademia Vivarium novum 2011 (kolorované vydání).

Program následujícího dne na Amsterdamské univerzitě tvořilo devět latinsky vedených seminářů rozdělených na tři bloky, které se konaly současně v různých učebnách tak, aby se všech třicet účastníků mohlo zúčastnit postupně každého z nich. V prvním bloku se Luigi Miraglia a Miguel Monteiro (Universidade de Coimbra) postupně zaměřili na četbu úryvků z děl Giovanniho Pica della Mirandola (*Oratio de hominis dignitate*), Francesca Petrarky (*Epistolae familiares*) a Jeana de Léry (*Historia navigationis in Brasiliam*). Stranou nezůstal ani zpěv Catullovyh básní. V druhém bloku se Maríia Luisa Aguilar, Jorge Tárrega a Luca Lucchi věnovali Katilinově spiknutí v podání Sallustia a Cicerona. Ve třetím bloku jsem měl sice připraveny i texty Lorenza Vally a M. Tullia Cicerona, ale vzhledem k úrovni znalostí posluchačů jsem se věnoval starověkým i humanistickým školním kolokviím, jejich typologii a významu. Některá z nich jsem využil i pro vytvoření jednoduchých inscenací.

Vyvrcholením tří denního programu byl „Conventus Latinus“ (*Latijncongres*). Ten se uskutečnil v bývalé kapli sv. Anežky (*Agnietenkapel*), která byla součástí původního *Athenaea Illustre*. Nyní však slouží jako reprezentativní historický prostor Amsterdamské univerzity. Zaměření programu na příčiny úpadku humanistického přístupu k používání latiny při výuce a možnosti nápravy současného stavu vyjadřoval i podtitul konference (*Utrum illi callidiores fuerint an potius nos stolidiores?*). Jako první vystoupil Bas van Bommel (Universiteit Utrecht), který asi šedesáti přítomným posluchačům přednesl a na příkladu gymnázia v saském Budyšině ilustroval tezi, že úpadek humanistického přístupu k výuce latiny nesouvisel s činností německých filologů z počátku 19. století v čele s Friedrichem Augustem Wolfem, ale až se změnou přístupu ke klasickým jazykům v meziválečné Evropě (*De rationis linguam Latinam vivo sermone docendi occasu*). Jorge Tárrega se věnoval kontroverzi, jež proběhla v 2. polovině 16. století a jejíž hlavní postavou byl profesor univerzity v Salamance a odpůrce mluvené latiny Francisco Sánchez de las Brozas (*Controversia de Latine loquendo in Hispania habita saec. XVI*). Já jsem se ve svém příspěvku zaměřil na stručný přehled dějin klasických studií v českých zemích, popis jejich současného stavu a na analýzu jeho příčin (*Bohemia Latina? sive de Latinitatis apud Bohemos sorte ac fortuna*). Jediným řečníkem, který přednášel v jiném než latinském jazyce, byl David Rijser (Universiteit van Amsterdam). Zamýšlel se nad úskalími, která klasickým studiím hrozila v 19. století (*Nineteenth Century Classics and the Perils of Latinity*). Před účastníky předstoupilo také několik vyučujících a absolventů soukromé belgické základní a střední školy Schola nova, která se snaží o realizaci všestranného humanistického vzdělání včetně kla-

sických jazyků a hudby (*De prostrata linguarum antiquarum condicione in Belgio et de Schola Nova*). Po předposledním příspěvku, v němž se Thomas Bervoets zaměřil na výslovnost latiny (*Rectus pronuntiatu maximu momenti*), promluvil Luigi Miraglia, který připojil i své stanovisko k již proneseným referátům (*De causis corruptae institutionis Latinae*).

Následovala velmi otevřená debata, jejíž těžiště zprvu leželo ve zkoumání příčin úpadku původně humanistických metod výuky a v níž bylo poměrně brzy dosaženo shody. Mnohem výraznější diskusi zahájili vysokoškolští pedagogové Bas van Bommel, který se chystá latinu používat i při univerzitní výuce, a David Rijser, který se projevoval o něco zdrženlivěji. Do debaty v latině i holandštině se zapojili také přítomní studenti a učitelé, kteří se většinou přikláněli k aktivnímu používání latiny ve výuce. Byl mezi nimi též Casper Porton, učitel latiny z Hilversumu, který se již dříve sám rozhodl používat mluvenou latinu a progresivní metody výuky a za tímto účelem založil i jazykovou školu *Addisco Onderwijs*.⁴ Akce vzbudila velkou pozornost i debaty v nejrůznějších médiích regionálního i celostátního významu.⁵ V návaznosti na ni začalo *Athenaeum Illustre* připravovat první didaktické semináře pro vyučující a studenty latiny.

Podmínky na nizozemských a českých školách se zásadně liší především z hlediska hodinové dotace klasických jazyků. Přesto se domnívám, že tamější zkušenost může být užitečná i pro praxi na českých středních a vysokých školách, a to jak metodologicky, tak s ohledem na motivaci k uplatňování těchto metod i tam, kde na to zatím nejsme zvyklí. Velkým přínosem pro nás může být bezesporu i skutečnost, že Jorge Tárrega, který uplatňuje mluvenou latinu při výuce na univerzitě ve Valencii,⁶ hovoří plynně nejen latinsky, ale také českým jazykem.

Jiří A. Čepelák (Praha, Řím)

⁴ Součástí webových stránek jazykové školy *Addisco Onderwijs* je i didakticky zaměřený blog *Classicus* Caspera Portona (*Addisco Onderwijs*: www.addisco.nl).

⁵ Ohlas třídního latinského programu a diskuse o nutnosti zachování nebo reformy výuky latiny na nizozemských školách v periodikách regionálního i celostátního významu (*Het Parool*, *Leidsch Dagblad*, *Volksrant.nl*, *NRC Handelsblad*), v radiových a televizních stanicích (*Radio 2*, *Nederland 1*) je dokumentován na webových stránkách pořadající instituce (*Athenaeum Illustre*: www.athenaeumillustre.org/pers/), kde jsou postupně zveřejňovány také audiovizuální záznamy celé akce.

⁶ Více informací o latinské výuce včetně cvičení, příprav a ohlasů lze nalézt na univerzitním blogu Jorge Tárregy (*Syntaxis Latina MMXII-MMXIII*: <http://jortaga.blogs.uv.es/>).